

НЯКОИ ЛЕКСИКАЛНИ И ГРАМАТИЧЕСКИ ПРОМЕНИ В ПРОЦЕСА НА АКОМОДАЦИЯ В РЕЧТА НА БЪЛГАРИ, ЖИВЕЕЩИ В ЧУЖБИНА

София Мицова
(Благоевград, България)

Целта на това изложение е да представи един речев колектив като част от нов тип езикови общности, чиито членове са българи емигранти. Извършено е наблюдение над група младежи, живеещи в САЩ. Получените езикови данни от транскрипцията и анализа на записи на спонтанната им, нережисирана реч подкрепят хипотезата, че живеят в условията на субординиран билингвизъм, зависещ от речевата ситуация.

Във връзка с глобализацията в края на ХХ и в първото десетилетие на ХХІ век миграционните процеси засилват своята интензивност до такава степен, че се появяват нови модели на миграция. Свидетели сме на така наречената „циркулираща миграция” (Баш 1997, по Сивова-Цанкова, 2006), която заменя интеграцията в страната домакин. При този вид миграция „благодарение на новите комуникационни технологии, мигриращите индивиди са в състояние да поддържат контакти отвъд националните граници, а асимилацията им в новата среда не е задължителен момент; вместо това диаспорните общности развиват стабилни международни връзки, водещи до появата на транснационални пространства..., из които членовете на въпросните общности „циркулират” (Сивова-Цанкова, 2006). Такива общности, изградени от по-малки групи със специфични социални и икономически характеристики, са интересни от социолингвистична гледна точка, тъй като провокират въпроси, отнасящи се до езиковите средства, с които си служат членовете им и тяхната употреба в ежедневните речеве ситуации. Досега обаче изследвания от подобен род са малко на брой, с изключение на няколко, отнасящи се до съвременните български общности в европейската диаспора.

А. Пачев прави наблюдение над българската езикова общност в Словакия от макросоциолингвистична гледна точка (Пачев, 2005). П. Сотиров дава социолингвистично описание на българите в Унгария. В него е обърнато специално внимание на „отделните, вътрешни подгрупи” в рамките на цялостната българска езикова общност там (Сотиров, 2000). П. Сивова-Цанкова изследва „връзката между „академичната” миграция и лингвистичните промени”, с което цели да „актуализира въпросите, свързани със състоянието и перспективите за развитие на социолингвистичния потенциал на българските езикови общности в условията на европеизация и глобализация, като демонстрира как езиковите и социалните реалности непрекъснато се изграждат и определят взаимно” (Сивова-Цанкова, 2006). Именно езикови групи от този „нов” тип (характерен за последните 20 години), обединени на случаен принцип „из области с различни диалекти”, а не „отделни езикови общности със свой единен диалект” (Пачев, 2006) са обект на моето наблюдение. В това изложение са представени резултатите от събирането и анализа на емпиричен материал, необходим за бъдещо по-машабно проучване, чиято цел е да се изследват процесите на речева акомодация при българи, живеещи в чужбина и по-специално в Съединените американски щати.

Членовете на досега изследваните български общности в чужбина до началото на този век са главно емигранти от България, трайно установили се в страната домакин. Под влиянието на различни политически и икономически причини, те са скъсали почти напълно връзката с родината си. Езиковата ситуация, в която се намират тези общности, е *екзогlossena и небалансирана* (вж. Николски, 1974) с доминиращ език – на държавата домакин. Освен наблюдавания билингвизъм, заради субординираната употребата на езикови формации на два езика (езика на страната домакин и български език), те са поставени и в условия на субординирана диглосия, поради употребата на различни езикови формации на българския език, в зависимост от социалната им престижност (Бел, 1980: 154).

За разлика от българските общности от XX век, сегашните са по-многобройни, а членовете им са много по-гъвкави по отношение на комуникативната си компетентност. Те са членове на социолингвистични групи, в които комуникацията протича на втори език (в

случая – английски), но и продължават да присъстват в речеви колективи, където езикът за комуникация е първият – българският (чрез своите формации)¹. Така те общуват на различни равнища. Членовете на новия тип емигрантски общности са главно младежи – работещи и студенти, които имат възможност за комуникация с близки и приятели, живеещи в България. Важна предпоставка за поддържането на връзката с първия им език е постоянният достъп до български медии и комуникационни средства. Тези обстоятелства ги поставят в условията на *субординиран билингвизъм*, в зависимост от временния речев колектив, към който се отнасят и императивите на речевата ситуация.

За да бъде изследван този тип общности, е необходимо да бъдат комбинирани различни методи и подходи, тъй като, въпреки многото прилики между такива социални обединения, между тях се наблюдават и съществени разлики. Социално-демографските фактори, влияещи на процеса на речева акомодация за всяка държава и култура, не са еднакви. За да получи необходимото количество емпиричен материал, се придържах към класическите социалингвистични методи при работа на терен. Бяха инструктирани сътрудници, които чрез метода на скрития микрофон извършиха необходимите записи на спонтанна реч в устойчиви речеви колективи от българи емигранти в САЩ, Канада, Германия, Великобритания, Италия.

Тук ще се спра на малък речев колектив, състоящ се от петима членове – трима мъже и две жени, попадащи в една и съща възрастова група – 25–45 години. Този социално-демографски фактор, както и задължителното участие на всеки един от моите информатори в поне още един речев колектив с подобни характеристики, но с друг език на комуникация (т.е. колеги, чийто първи език, се предполага, е английският) е от значение за анализа на речевите прояви на членовете от този колектив. Моето наблюдение разглежда само езиковите промени по време на превключване на кода и регистъра в речеви ситуации, отнасящи се само за тази социалингвистична група. Също

---

¹ Под *първи* и *втори език* разбирам хронологичния ред на научаването им и правя разлика с понятията *първичен* и *вторичен език*, които се отнасят до степента на значимостта си в комуникацията (Маринов, 2008:14).

така се интересувам кога превключването е наложително и проява на какви точно граматически, лексикални и словообразователни особености провокира.

От английските глаголи се образуват български глаголни форми. Те се подлагат на словообразуване, като се адаптират към особеностите на българската граматическа система. Добавят им се афикси за лице, число, време и вид на глагола. Така заемките добиват български облик: Примери: *share-вам; download-вам, send-вам* и т. н.

Глагол	Сегашно време	Аорист	Имперфект	Бъдеще
Send	Send-вам/-на	Send-нах	Send-вах	Send-вам/-на
	Send-ваш/-неш	Send-на	Send-ваше	Send-ваш/-неш
	Send-ва/-не	Send-на	Send-ваше	Send-ва/-не
	Send-ваме/-нем	Send-нахме	Send-вахме	Send-ваме/-нем
	Send-вате/-нете	Send-нахте	Send-вахте	Send-вате/-нете
	Send-ват/-нат	Send-наха	Send-ваха	Send-ват/-нат

Както личи от примерите, в българския език протича същият процес със същите заети от английския език глаголи, тъй като те са част от професионалната терминология на компютърните специалисти.

Употребяват се съществителни и прилагателни имена, както и наречия – заемки от английския, с което се преодолява неудобството при търсенето на точния термин, особено когато темата на разговора е свързана с работата на информатора. Когато темата на разговора засяга настоящата жизнена ситуация, също се прибегва до употреба на английска лексика, т.е. употребяват се лексикални единици, придобити в речевия запас на отделния индивид, в процеса на акомодация към живота в държавата домакин и нейната културна среда. Следващите примери, ексцерпирани от предоставените ми записи, потвърждават тезата, че членовете на този речев колектив превключват от първи на втори език и обратно, в зависимост от речевата ситуация и регистъра на комуникацията.

// като е *slow* и *m\и_ ги изр\ъсът наведн\ъш (н)\;*

// ста: ногу *busy* кѐто *c\ut-нам* с\ички ост\аваме с\амо дв\ама чув\ека нѐкр\айа ф_ посл\енийа ч\ас и_ п\очват да_

идват н\оу х\ора и_мн\оу р\абота \имами ст\а: л\удница \ама_си заслуж\а: нърк\r\айа// ;

// пу_н\акуй път нешту кугату са фклучи нъ **record** и_н\осли ут\ид'еш и_утнъч\алу зън\исв\//;

// къкв\а_й л\огикътъ пу_пр\инцип къту_гл\едъш **live TV** мож дъ_си_в\ърн'еш ду_т\очката ф_ку\йату си_н\уснъл т\ози кън\ал (н) н\акуй_път пу_срид\ата нъ_н\акуе **show** и_гу_зар\ежиш и_н\осл_утид'\еш дъ_гу_гл\едъш утнъч\алу//;

// Ние_дв\амътъ ти_удубр\ихме със **application**//;

// къкв\а р\аботъ си_раб\отилъ? **Operation supported manager**. с\ичку мин\авъ прис_т\еби с\ичку//;

// д\ес'ат **whisky** нъ_т\айъ м\асъ//.

При имената също се открива употребата на български словообразователни модели.

// правя трета версия на тази фирма от Ню Йорк/ вече имат над 250000 **download-вания**. и са в **top ten** на безплатните навигационни програми за **android tel/** и те искат да свърша третата версия и да я пусна на първи **November**//

// кък_х\убъву ч\ист'иш с_тув\а **stir-чу_ли** е **top-чу_ли** е//

В този пример определени съществителни имена за предмети от бита са получили български суфикси за среден род, за да бъдат умалени.

Прилагателните имена, макар и заети от английския език, са степенувани според правилата за степенуване в българската граматика:

// едн\ата си_сп\уквѣ дъ_рив\е приз_д\ен рив\е/ ст\ани_ли м\алку **no-busy** си_сп\уквѣ дъ_рив\е//.

От дадените примери, които са само малка част от целия обем на събрания аудиоматериал, може да се заключи, че информаторите от този речев колектив, в речева ситуация, изискваща употреба на лексикални единици от английския език, използват българската граматическа система. Така чуждите за езика им думи се „приспособяват” според необходимостта на говорещия от точен термин и приемат статус на български.

Всички теми, свързани с разказване на спомени, разисквания на ежедневна тематика и битови проблеми; коментари на филми,

книги и новини от български сайтове, предполагащи превключване на кода на първи език, водят до употреба само на българска лексика. Нещо повече – информаторите с удоволствие говорят на родния си диалект, без да проявяват старание за симултанен превод от по-ниска езикова формация (с-формация), към по-висока (b или a-формация). В такива случаи се наблюдава интересен феномен на „координирана полиглосия“ на диалекти, принадлежащи към различни диалектни области. Често информаторите заявяват своята диалектна принадлежност чрез употребата на езикови маркери от типа на стереотипите (Виденев, 1998: 80), когато желаят да направят по-емоционално и експресивно изказване. Така информаторът от Хасковско заявява „*В събта рабта нема*“, а информаторът от Сандански – „*Малко умен ки ни дойи*“.

Ако разглеждаме езиковата ситуация в този речев колектив като част от общата съвременна българска езикова ситуация и игнорираме факта, че информаторите всъщност са билингви, намиращи се в небългарска езикова ситуация, бихме открили минимални или почти никакви разлики. Това е така, защото те не губят езиковата и културната връзка с България заради споменатите вече причини: достъп до български медии, нови комуникационни технологии, колективът е съставен само от членове, говорещи един и същи първи език.

Изследването на езиковата ситуация при речеви колективи от този тип е задача, свързана с обемна работа и анализ на голямо количество емпиричен материал. Но справянето с нея би допринесло към проучването на съвременната българска езикова ситуация, която, както се вижда от предложените тук факти, вече излиза извън националните граници.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Баш 1997: Basch, L., N. Glick Schiller, C Szanton Blanc, Nations unbound: transnational projects, postcolonial predicaments, and deterritorialized nation-states. Gordon and Breach, Amsterdam, 1997.

Бел 1980: Белл, Р., Т. Социоллингвистика, М, 1980.

Виденев 1998: Виденев, М. Социолингвистическият маркер, София, 1998.

Маринов 2008: Маринов, В. Билингвална интерференция в крайния български Северозапад, В. Търново, 2008.

Николски 1974: Никольский, Л. Б. О предмете социолингвистики, Вопросы языкознания, N1, 1974.

Пачев 2006: Пачев, А. Езиковите общности. В условията на европеизация и глобализация, София, 2006.

Сивова-Цанкова 2006: Сивова-Цанкова, М. Социолингвистични проблеми на българската студентска общност в Германия, сп. Български език, кн. 2, 2006, 14–20.

Сотиров 2000: Сотиров, П. Език и живот (социолингвистично описание на българите в Унгария), Будапеща, 2000.

**SOME LEXICAL AND GRAMMATICAL CHANGES,
DURING THE PROCESS OF SPEECH ACCOMMODATION,
OF SOME BULGARIANS, LIVING ABROAD**

Sofia Mitsova

(Blagoevgrad, Bulgaria)

The aim of this paper is to present a new type of speech communities. Their participants are Bulgarian emigrants. The object of the surveillance is a group of young people, living in the USA. By the recording, transcription and analyzing of their spontaneous and not edited speech we received some linguistic data, which verify our hypothesis, that new emigrant speech communities live in conditions of subordinated bilingualism. It depends on the moment speech situation.